

Wihurin stipendin vaikuttavuus selvitys

JUUSO KORTELAJEN – JOHANNA LITZEN – TUOMAS
HEIKKILÄ – SILJA ARONPURO
INSTITUTUM ROMANUM FINLANDIAE

Tiivistelmä

Wihurin stipendiä on jaettu vuodesta 1965. Kyse on yhdestä kaikkein pisimpään samoin ehdoin jaetusta tieteellisestä apurahasta Suomessa. Jenny ja Antti Wihurin rahasto tarjoaa apurahan, jonka Suomen Rooman-instituuttia ylläpitävän säätiön Institutum Romanum Finlandiae hallitus jakaa hakijoiden joukosta valitsemalleen tohtorikoulutettavalle. Apurahasumman lisäksi stipendiaatti saa asumisoikeuden Villa Lantessa, Roomassa. Vuonna 2015 täyteen tullut 50-vuotinen olemassaolo tarjoaa hyvän tilaisuuden tarkastella stipendin historiaa ja vaikuttavuutta.

Vaikuttavuudella tarkoitetaan ”tavoiteltua muutosta, oikeiden asioiden tekemistä oikein”. Etenkin humanistisista aloista puhuttaessa vaikuttavuuden mittaaminen ja toteaminen voi kuitenkin olla hankalaa, sillä yksinkertaisten mitattavien lukujen sijaan puhutaan usein laajemmista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista vaikutuksista. Wihurin stipendin tavoite on tarkoituksellisesti määritelty hyvin laveasti kattamaan juuri laajoja vaikutuksia eikä vaikkapa suoranaista taloudellista hyötyä.

Selvityksessä lähestytään kysymystä vaikuttavuudesta usealta eri suunnalta. Hakijoita, stipendiaatteja, heidän oppiaineitaan, kotiyliopistojaan ja urakehityksiään tarkastelemalla nähdään kehityslinjoja, joita voidaan verrata yleisempiin trendeihin. Keskeistä lähdeaineistoa selvityksessä ovat olleet säätiöiden arkistomateriaalit ja tilastot. Toisaalta vaikuttavuuteen on perehdytty myös henkilökohtaisemmasta näkökulmasta, Wihurin stipendiaattien sähköpostihaastattelujen muodossa.

Selvityksestä käy ilmi stipendin laaja vaikuttavuus yhtäältä Suomen Rooman-instituutille ja sen edustamille tieteenaloille sekä toisaalta itse stipendiaateille ja heidän urakehitykselleen. Wihurin säätiön tavoitteleva suomalaisen henkisen viljelyn edistäminen näyttää toteutuneen apurahan kautta hyvin. Stipendiaatit ovat yleisesti menestyneet hyvin suhteessa humanistisen alan tohtorikoulutettaviin: keskimääräistä humanistijatko-opiskelijaa suurempi osuus heistä on suorittanut jatkotutkinnon. Erityisesti tohtoriksi valmistuneitten – siis jatko-opintonsa menestyksellä täysin loppuun saattaneitten – osuus ”wihuristeista” on huomattavasti keskimääräistä suurempi. Merkittävä osa stipendiaateista on päätenyt akateemiselle uralle. Yhteensä noin miljoonan nykyeuron arvosta jaetun apurahan saajista on tullut muun muassa professoreja, Rooman-instituutin johtajia, omien alojensa kansainvälisiä ja kansallisia huippuja, joiden kautta stipendin vaikutus on säteilyt yhä uusiin akateemisiin sukupolviin.

Stipendin historia jakautuu laajalti kahteen aikakauteen: ensimmäisen 25 vuoden aikana hakijamäärät olivat pieniä ja valittujen stipendiaattien yliopisto- ja oppiainetausta oli keskittynyt Helsingin yliopiston historian ja klassillisen filologian tohtorikoulutettaviin. 1990-luvun alusta lähtien maantieteellinen ja yliopistojen välinen jakauma on monipuolistunut. Stipendi on jakautunut koko sen puolivuosisataisen historian ajan hyvin tasa-arvoisesti: 44 stipendiaatin joukossa on tarkalleen yhtä monta naista kuin miestä, ja naisten osuus stipendiaateista oli alkuvuosikymmeninä jopa hieman miehiä suurempi.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	1
50 vuotta, miljoona euroa – vaikuttava Wihurin stipendi	3
Johdanto	4
Stipendin historia lyhyesti	5
Hakijamäärien kehitys	6
Stipendiaatit numeroina	7
Sukupuolijakauma	7
Stipendiaatit yliopistoittain.....	8
Stipendiaatit oppiaineittain	9
Opintojen eteneminen.....	10
Stipendiaattien urakehitys	12
Analyyysiä vaikuttavuudesta	13
Luvut kertovat – mitä?.....	13
Stipendiaattien oma näkemys	14
Lähteet ja kirjallisuus.....	17
Arkistolähteet	
Painetut lähteet	
Kirjallisuus	
Liitteet	19
Liite 1. Wihurin stipendiaatit 1965–2015	
Liite 2. Apurahasummien kehitys	
Liite 3. Sähköpostihaastattelut	

50 vuotta, miljoona euroa - vaikuttava Wihurin stipendi

Kun merenkulkuneuvos Antti Wihuri astui 1950-luvun alussa ensi kerran renessanssihuvila Villa Lanteen ja näki Rooman jalkojensa juuressa, hänen kerrotaan huudahtaneen: “Tämähän on kuin Suomi omistaisi Rooman – tälle minä annan rahaa!” Seurauksena Jenny ja Antti Wihurin rahastosta tuli pian yksi Villa Lantessa sijaitsevan Suomen Rooman-instituutin tärkeimmistä taloudellisista ja moraalisisista tukijoista.

Vuonna 1964 Wihurin rahasto teki kauaskantoisen päätöksen. Se päätti myöntää n.s. Wihurin stipendin Rooman-instituutissa tehtävään tieteelliseen tutkimukseen. Sittenmin rahasto on tehnyt saman viisaan ratkaisun vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen: Wihurin stipendi on myönnetty eturivin suomalaiselle nuorelle tutkijalle vuosittain jo yli puolen vuosisadan ajan. Wihurin stipendiaatit eli “wihuristit” – joista on vuosien mittaan tullut käsite niin Rooman kuin Suomen humanistisissa piireissä – muodostavat akateemisen menestystarinan, jonka vaikutus on säteilyt laajalti akateemisessa maailmassa.

Suomen oloissa poikkeuksellisen pitkään yhtäjaksoisesti näin rajatuin ehdoin myönnetty apuraha tarjoaa oivan ja harvinaisen tilaisuuden tarkastella yhden tieteellisen tutkimuksen rahoitusmuodon vaikuttavuutta. Nyt käsillä oleva selvitys osoittaa, että Wihurin stipendissä on ollut kyse merkittävästä, pitkäjänteisestä panostuksesta tieteeseen ja sen kansainvälistämiseen. Wihurin rahaston aikanaan tekemästä spontaanista valinnasta on kehittynyt tietoisesti harkittu strateginen painotus. Tämä selvitys osoittaa, että painotus on ollut vaikuttava ja kannattava niin yksittäisten tutkijoiden ja tieteenalojen kuin Suomen Rooman-instituutin ja kansainvälisen tieteen mittakaavassa.

Sydämellinen kiitos tämän vaikuttavuustutkimuksen toteuttamisesta kuuluu instituuttimme henkilökuntaan lukeutuville HuK Juuso Kortelaiselle, FM Johanna Litzenille ja FM Silja Aronpurolle. Myös Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan toimitusjohtajan, dosentti Liisa Suvikummun näkemykset sekä säätiön Institutum Romanum Finlandiae asiamiehen, FT Eeva-Maria Viitasen ja apulaisasiamiehen, FM Laura Nissinin apu ovat olleet korvaamattomia. Antti ja Rakel Wihurille sekä heidän perintöään vaalivalle rahastolle kaunein kiitos lienee stipendillä vuosikymmenien saatossa saavutettu monipuolinen vaikuttavuus.

Villa Lantessa, 11. huhtikuuta 2016,

Dosentti Tuomas Heikkilä
Suomen Rooman-instituutin johtaja

Johdanto

Vuodesta 1965 alkaen jaettu Wihurin stipendi täytti vuonna 2015 viisikymmentä vuotta. Jenny ja Antti Wihurin rahasto on jakanut stipendiä vuosittain Suomen Rooman-instituutin tutkimusalojen tohtorikoulutettaville, jotka saavat rahallisen tuen lisäksi vuoden asumisoikeuden Roomassa, Villa Lantessa.

Vuonna 1942 perustetun Jenny ja Antti Wihurin rahaston tehtävä on ”edistää ja tukea suomalaista henkistä ja taloudellista viljelyä. Säätiö toteuttaa tarkoitustaan jakamalla apurahoja ja palkintoja sekä muutenkin taloudellisesti tukemalla sellaista toimintaa, joka edistää suomalaisen henkisen ja taloudellisen viljelyn menestymistä”.¹ Wihurin rahaston yhteys Suomen Rooman-instituuttiin on peräisin jo 1950-luvulta, kun huvilan siirryttyä Suomen valtion omistukseen rahasto lahjoitti kauppahintaa vastaavan summan rakennuksen peruskorjaukseen. Myöhemmin rahaston avustuksella on kunnostettu myös Villa Lanten taiteilija-ateljee, jonka lisäksi rahasto on tukenut instituutin tutkimushankkeita ja hankintoja.

Vuonna 1938 perustetun säätiön Institutum Romanum Finlandiae ylläpitämä, 1954 toimintansa aloittanut Suomen Rooman-instituutti on Suomen ensimmäinen instituutti ulkomailla. Instituutti toimii Suomen valtion omistamassa renessanssihuvila Villa Lantessa tarjoten suomalaisille tutkijoille ja muille ammattilaisille mahdollisuuden työskennellä Roomassa. Instituutin tutkimuksellisia painopistealueita ovat antiikkiin ja Italiaan kohdistuva humanistinen tutkimus, kuten historia, arkeologia, klassilliset kielet ja taidehistoria. Instituutissa järjestetään vuosittain sekä omia että suomalaisten yliopistojen kursseja sekä seminaareja, luentoja ja konferensseja. Säätiön tarkoituksena on alkuperäisten, vuoden 1938 sääntöjen mukaan ”perustaa ja ylläpitää tieteellistä opistoa [nytemmin instituuttia] Suomea varten Rooman kaupungissa, tehtävänänsä saattaa kulttuurielämämme kosketukseen antiikin Rooman kulttuurin kanssa, palvella humanistisen tutkimuksen ja taiteen etuja sekä avustaa stipendiaatteja ja muita tutkijoita opintojensa suunnittelemisessa ja järjestelyssä mainitussa kaupungissa”. Nykyisten sääntöjen mukaan instituutin tehtävänä on ”edistää ensisijaisesti antiikkiin ja Italiaan kohdistuvaa humanistista tutkimusta sekä taiteita, antaa opetusta sekä avustaa stipendiaatteja ja muita tutkijoita heidän työskentelyssään Italiassa”.²

Wihurin stipendi on kahden säätiön yhteistyön hedelmä. Wihurin rahasto myöntää stipendin, joka maksetaan Rooman-instituuttia ylläpitävän säätiön Institutum Romanum Finlandiae hallituksen valitsemalle henkilölle. Instituutti myös majoittaa stipendiaatin. Stipendi sai alkunsa Suomen Rooman-instituutin silloisen johtajan professori Jaakko Suolahden aloitteesta vuonna 1964, ja seuraavasta vuodesta lähtien sitä on jaettu keskeytyksettä vuosittain. Sen jakamisessa toteutetaan Wihurin rahaston ideaaleja: ”[s]äätiön tukemien hankkeiden ensisijainen tarkoitus ei ole tuottaa rahallista hyötyä vaan olla vahvistamassa suomalaista osaamista ja henkisiä voimavaroja ja olla näin osaltaan mukana rakentamassa tulevaisuutta.”

Tämän selvityksen tarkoitus on kartoittaa Wihurin stipendin 50-vuotista historiaa ja sen vaikuttavuutta, ts. tarkastella miten stipendi on vastannut sille asetettua tehtävää. Vaikuttavuus on aina tarkoituksellisen toiminnan tulos, ”tavoiteltua muutosta, oikeiden asioiden tekemistä oikein”.³ Etenkin humanistisista aloista puhuttaessa vaikuttavuus voi olla hyvin vaikeasti todettavissa olevia laajempia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia trendejä. Wihurin rahaston – ja siten sen myöntämän Rooman-stipendin – päämäärä on tarkoituksellisesti määritelty kattamaan hyvin laaja-alaista kulttuurista vaikutusta. Tämä asettaa omalta osaltaan haasteita käsillä olevalle selvitykselle.

¹ Jenny ja Antti Wihurin rahaston säännöt, 1942, muutettu 1971. <http://wihurinrahasto.fi/saatio/saannot/> viitattu 18.12.2015.

² Säätiön Institutum Romanum Finlandiae säännöt, 2006 <http://irfrome.org/saatio/saannot/> viitattu 18.12.2015.

³ Suvikumpu & al. 2014: 4.

Kuinka kykenemme tekemään vakuuttavia ja objektiivisia päätelmiä tavoitteiden toteutumisesta tai toteutumattomuudesta?

Selvityksessä pyritään arkistomateriaaleja, itse apurahansaajien haastatteluja ja yleisempiä pohdiskeluja yhdistämällä muodostaa kuva Wihurin stipendin tehtävän toteutumisesta ja yleensä kartoittaa stipendin ja stipendiaattien historiaa.

Stipendin historia lyhyesti

Ensimmäiseksi stipendiaatiksi valittiin vuonna 1965 Kuopion Klassillisen lyseon latinan lehtori Unto Paananen. Aluksi stipendi saatettiin myöntää samalle henkilölle toistuvasti, ja 1980-luvun lopulle asti useat stipendiaatit asuivat Roomassa joko kaksi vuotta peräkkäin tai palasivat sinne myöhemmin uudelleen. Saman stipendiaatin uudelleen valitsemisella tahdottiin varmistaa, että aloitettu työ saatiin vietyä päätökseen. Yhdelle tutkijalle, Eva Margareta Steinbylle, Wihurin stipendi on myönnetty kolme kertaa: vuosina 1967, 1968 ja 1972.

Instituutissa oli 1960-luvulla vähemmän henkilökuntaa kuin nykyään, ja Wihurin stipendiaatti sai ilmaisen asumisen korvauksena tieteellisenä assistenttina työskentelystä. Instituuttiin liittyvää työtä oli välillä niin paljon, että esimerkiksi Steinby toivoi voivansa asua instituutin ulkopuolella voidakseen keskittyä tutkimukseensa.⁴ Myös Paavo Castrén, stipendiaatti vuosina 1969 ja 1970, kertoo saaneensa jatkoa stipendilleen osittain sillä perusteella, ettei hän Veikko Väänäsen, instituutin silloisen johtajan, assistenttina toimiessaan ollut ehtinyt tarpeeksi keskittyä omaan tutkimukseensa.⁵ Vuonna 1973 instituuttiin perustettiin assistentin toimi, ja sen jälkeen Wihurin stipendiaatti on voinut omistautua täysin omalle tutkimukselleen.

Alkuaikoina stipendiaatit tulivat etenkin klassillisen filologian ja historian oppiaineista. Tutkimusaiheet keskittyivät ennen muuta antiikin Roomaan: ensimmäinen stipendiaatti Paananen tutki Sallustiuksen kirjoituksia, hänen jälkeensä Heikki Solin kreikkalaisperäisten nimien problematiikkaa Roomassa ja Eva Margareta Steinby roomalaisten tiilileimojen signumeja ja koristekuvioita. Keskiajan tutkimus tuli mukaan 1970-luvun lopulla, Aino Katermaan tutkiessa roomalaisia keskiaikaisia asuintorneja, ja on ollut siitä lähtien yksi merkittävimmistä tutkimusaloista. Ensimmäinen romanistifilologi oli Lena Talvio vuosina 1982–1983.

Etenkin 1990-luvun alussa stipendi koki muutoksia. Kalenterivuoden sijaan stipendiä on myönnetty vuodesta 1992 alkaen lukuvuosittain. Vuosien 1986–1987 wihuristi Agneta Ahlqvist on myös toistaiseksi viimeinen, joka on ollut stipendiaattina useampana vuonna peräkkäin. Samalla kun stipendiä alettiin myöntää lukuvuosittain, on havaittavissa myös huomattava muutos hakijamäärissä. Siinä missä aiemmin hakijoita oli ollut vaihtelevasti noin kahden ja seitsemän välillä (etenkin alkuaikoina hakijat olivat usein vuodesta toiseen samoja), 1990-luvun alussa hakijamäärät nousevat huomattavasti. Myös oppiaineiden kohdalla valikoima kirjavoituu 1990-luvulta alkaen: perinteisesti keskeisten aineiden (historian, arkeologian ja klassillisen filologian) rinnalla on nähty mm. taidehistoriaa, italialaista filologiaa ja uskontotiedettä.

Ensimmäinen vuonna 1964 annettu 30 000 markan summa annettiin jaettavaksi kolmena ensimmäisenä vuonna saatteella: ”stipendi tieteelliselle sihteerille kolmeksi vuodeksi”. Sittemmin stipendisumma on annettu vuosittain ja sitä on korjattu paikoin ahkerasti. Vuosien varrella summa on vaihdellut niin, että pienimmillään se on ollut vuonna 1976, kun sen arvo nykyrahassa oli 14 260

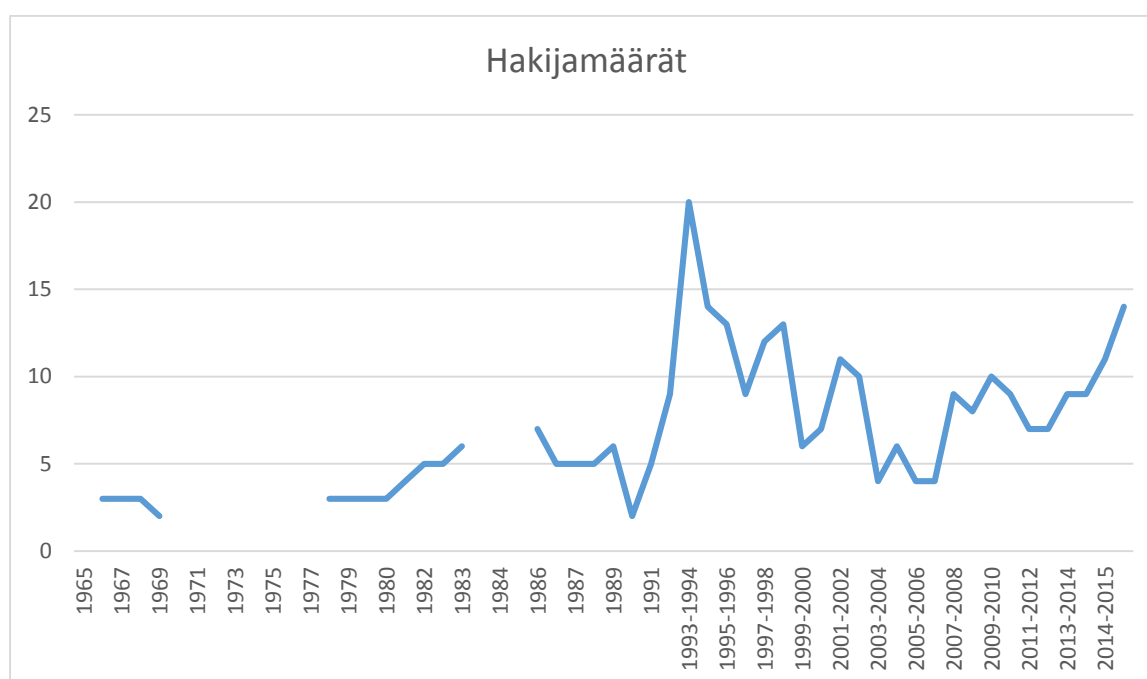
⁴ Rooma, Suomen Rooman-instituutin arkisto, Wihurin stipendin 50-vuotisjuhlaa varten kerätyt muistot: Steinby, Eva Margareta, ”Rakel Wihuri – wihuristin muistikuvia”.

⁵ Rooma, Suomen Rooman-instituutin arkisto, Wihurin stipendin 50-vuotisjuhlaa varten kerätyt muistot: Castrén, Paavo, ”Wihuristi-Paavon muistelmat”.

ja sittemmin summa on noussut hiljalleen niin, että se on ollut huipussaan vuodesta 2011 lähtien (kts. liite 2). Ajanjakson aikana elämisen hinta Italiassa on luonnollisesti vaihdellut. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että alunperin stipendiin kuului ilmainen asumisoikeus instituutissa. Nykyään asuminen on maksettava stipendistä, vaikkakin stipendiaatilta peritty vuokra on ollut suhteutettuna stipendin määrään varsin kohtuullinen.

Hakijamäärien kehitys

Tilastot Wihurin stipendin hakijoista ovat puutteellisia etenkin stipendin ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. Yleisesti voidaan kuitenkin havaita hakijamäärien pysyneen pitkään varsin maltillisina. Stipendin saaneiden tieteellinen taso oli kuitenkin korkea; kyse oli tarkoin suunnatusta huippuapurahasta.

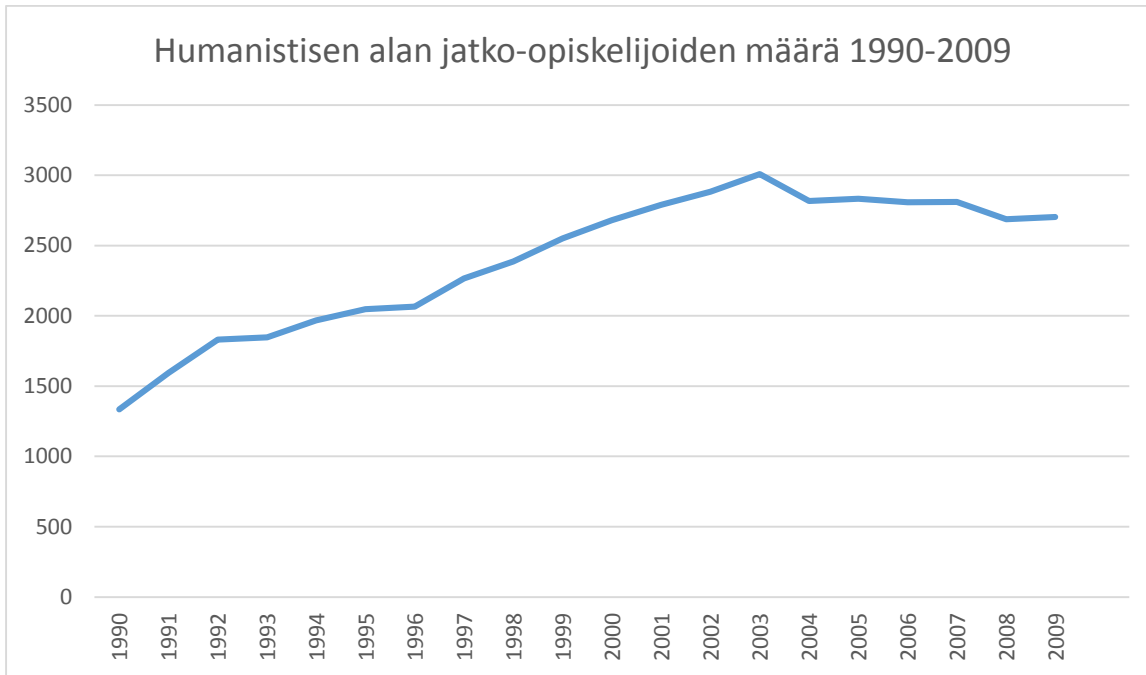

Kuvio 1. Hakijamäärät 1965–2015.

1990-luvun alussa hakijamäärät kasvavat huomattavasti. Samaan aikaan apurahan jakokäytäntöjä muutettiin: kun se oli aiemmin myönnetty kalenterivuodeksi, jatkossa stipendi jaettiin akateemiseksi lukuvuodeksi. Ratkaisu oli ilmeisen onnistunut. Heti uuteen käytäntöön siirryttäessä vuonna 1992–1993 hakijoita oli ennätyselliset yhdeksän. Seuraavaksi vuodeksi 1993–1994 Wihurin stipendiä haki ennätyselliset 20 jatko-opiskelijaa.

Koko ajanjaksoa tarkastellen hakijoita on ollut vuosittain keskimäärin 6,89. Ensimmäisten 25 vuoden aikana 1965–1989, jolloin stipendi jaettiin kalenterivuodeksi, hakijoita oli keskimäärin 4,14. Lukuvuosiin siirtymisen jälkeen hakijoita on ollut keskimäärin 9,39.

Hakijamäärien huomattava nousu ajoittuu tarkalleen siirtymään kalenterivuodesta lukuvuosiin. Onko taustalla sitten suora syy-seuraussuhde, toisin sanoen ovatko tohtorikoulutettavat olleet halukkaampia hakeutumaan ulkomaille tutkimustyöhön nimenomaan lukuvuodeksi, vai onko taustalla muita vaikuttavia tekijöitä, on epäselvää. Samoina vuosina tapahtui toki varsin merkittävää kasvua myös yleisesti tohtorikoulutettavien lukumäärässä:

Kuvio 2. Jatko-opiskelijoiden määrä humanistisella alalla 1990–2009.⁶

Hakijamäärien nousu vastaa toisaalta siis yleisesti humanistisen alan jatko-opiskelijoiden määrän nousua. Tämä ei tosin itsessään selitä sitä, kuinka stipendin hakijoiden määrä peräti nelinkertaistuu vuoden 1991 viidestä vuoden 1993 kahteenkymmeneen. Samalla aikavälillä jatko-opiskelijoiden määrä nousee 1594:sta 1846:een (n. 15 % kasvu). Mahdollisia selittäviä tekijöitä voivat olla myös instituutin ja/tai stipendin tunnettuuden kasvu, sekä yleisemmät yhteiskunnalliset muutokset.

Humanististen alojen jatko-opiskelijoiden määrä kasvaa tasaisesti vuoteen 2003 saakka, kunnes se kääntyy lievään laskuun. Vuosiin 2003–2008 ajoittuu myös uusi aallonpohja stipendin hakijamäärissä.

Stipendiaatit numeroina

Vuosina 1965–2015 Wihurin stipendi on jaettu 51 kertaa. Koska ensimmäisten vuosikymmenten aikana stipendi saatettiin antaa toistuvasti samalle henkilölle ja toisaalta koko vuoden summa saatettiin jakaa useamman saajan kesken, stipendin on vuosien varrella saanut yhteensä 44 henkilöä. Jos ne kerrat, jolloin stipendisumma on jaettu kahden hakijan kesken, lasketaan omiksi jakokerroikseen, stipendi on jaettu 55 kertaa. Seuraavissa tilastoissa stipendiä tarkastellaan etenkin sen saaneiden yksittäisten henkilöiden kautta, ei jakokertojen.

Sukupuolijakauma

Kaikista jakokerroista stipendi on annettu naispuoliselle hakijalle 30 kertaa ja miespuoliselle hakijalle 25 kertaa, mutta yksittäisistä henkilöistä puhuttaessa sukupuolijakauma menee

⁶ Opetus- ja kulttuuriministeriö, ”Humanistisen alan opiskelijat 1981–2009”.

täydellisesti tasan: apuraha on annettu 22 naiselle ja 22 miehelle. Ajallisesti sukupuolijakauma etenee sikäli yllättävästi, että esimerkiksi 1970- ja 1980-luvulla stipendi jaettiin useammin naisille (ero naisten hyväksi on vielä suurempi, jos tarkastellaan yksittäisiä jakokertoja eikä yksittäisiä henkilöitä). Myöhemmin vuosikymmeninä stipendiaattien sukupuolijakauma on pysynyt lähes täydellisessä tasapainossa. Ottaen huomioon, että naisten osuus kaikista tutkijakoulutetuista Suomessa oli vajaa kolmannes vielä 1990-luvun alussa ja tutkijakoulutuksen suorittaneista hieman yli puolet oli naisia vuonna 2010,⁷ puhutaan varsin merkittävistä luvuista. Toisaalta naisia kaikista yliopisto-opiskelijoista on ollut hieman yli puolet vuodesta 1985 lähtien.⁸

Hakijoista on saatavilla tarkempaa tietoa ainoastaan viime vuosilta, mutta esimerkiksi vuosien 2010–2014 osalta voidaan hakijoiden sukupuolijakauman todeta olevan varsin tasapainoinen. Sukupuolijakauma vaihtelee vuosittain, mutta mieshakijoita on kuitenkin keskimäärin ollut hieman enemmän.

Vuosi	Hakijoita	Miehiä	Naisia	Valittu
2010	9	4	5	nainen
2011	7	5	2	mies
2012	7	4	3	nainen
2013	9	5	4	mies
2014	11	7	4	mies
Yhteensä	43	25 (58 %)	18 (42 %)	

Taulukko 1. Hakijoiden sukupuolijakauma 2010–2014.

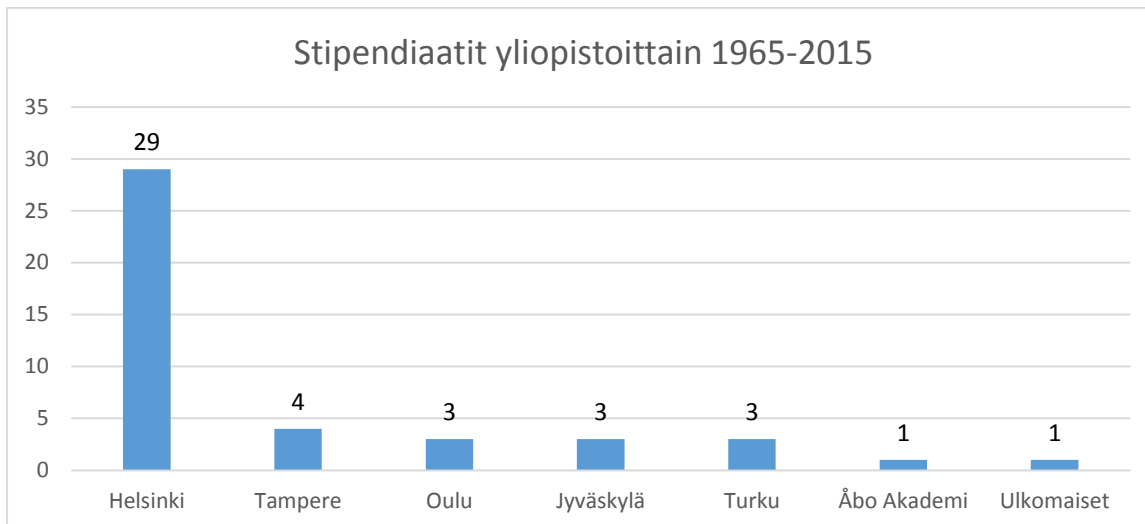
Stipendiaatit yliopistoittain

Stipendiaattien koti yliopistoja verratessa kiinnittää huomiota Helsingin yliopiston edustajien korkea määrä. Omalta osaltaan tätä selittää tietysti se, että Helsingin yliopisto on Suomen suurin yliopisto, jossa toimii myös maan suurin humanistinen tiedekunta. Toisaalta ero on kuitenkin niin suuri (Helsingin 30 stipendiaattia vastaan kaikkien muiden yliopistojen yhteensä 13 stipendiaattia), ettei se vastaa yliopistojen opiskelijamäärien jakaumaa. Esimerkiksi vuonna 1980 Helsingiläisten jatko-opiskelijoiden osuus koko Suomen jatko-opiskelijoista oli n. 60%, vuonna 1990 42% ja 2009 enää 34%.⁹

⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Tieteen ja teknologian henkilövoimavarat [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-3228. 2010, Liitekuvio 2. Tutkijakoulutusasteen tutkinnot sukupuolen mukaan vuosina 1992–2010. Helsinki: Tilastokeskus, [viitattu: 18.12.2015].

⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Yliopistokoulutus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-0599. Yliopisto-Opiskelijat 2005, Yliopistojen opiskelijat vuosina 1985–2005. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/yop/2005/01/yop_2005_01_2006-04-19_tau_004.html [viitattu: 18.12.2015].

⁹ Opetus- ja kulttuuriministeriö, ”Humanistisen alan opiskelijat 1981–2009”.

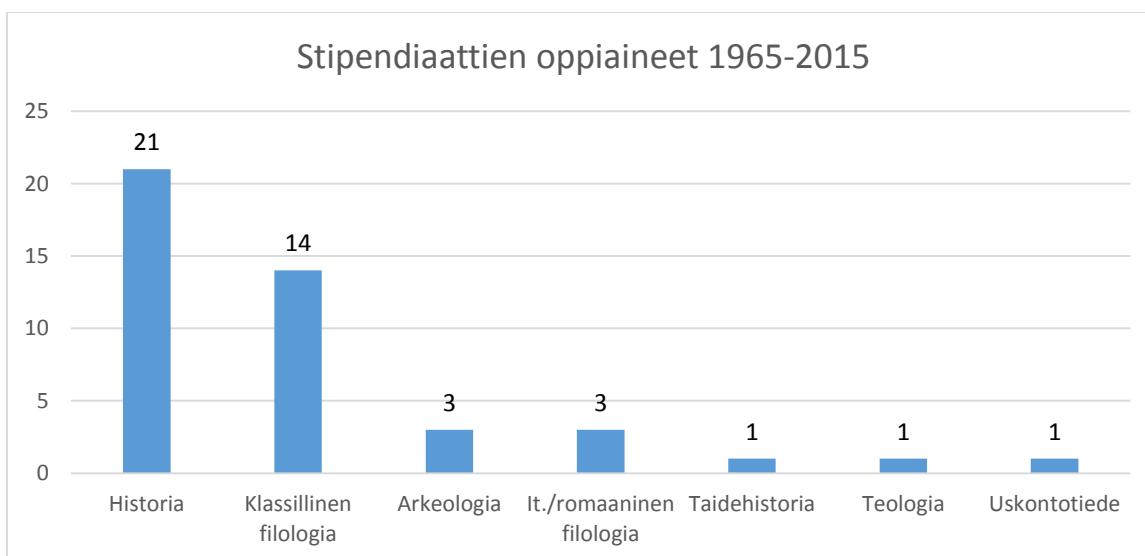

Kuvio 3. Stipendiaatit yliopistoittain 1965–2015.

Tässäkin tapauksessa on havaittavissa merkittävä ero stipendin ensimmäisen ja jälkimmäisen 25-vuotiskauden välillä. Vuosina 1965–1989 yhteensä 29:sta stipendiaatista vain kolme tuli muualta kuin Helsingistä (kerran Oulun, Tampereen ja Jyväskylän yliopistoista), kun taas vuosien 1990–2015 kohdalla maantieteellinen jakauma tasoittuu huomattavasti: yhteensä 25:sta yksitoista tuli muualta kuin Helsingistä, mukaan luettuna myös ensimmäinen (ja tähän mennessä ainoa) ulkomaisesta yliopistosta tullut stipendiaatti.

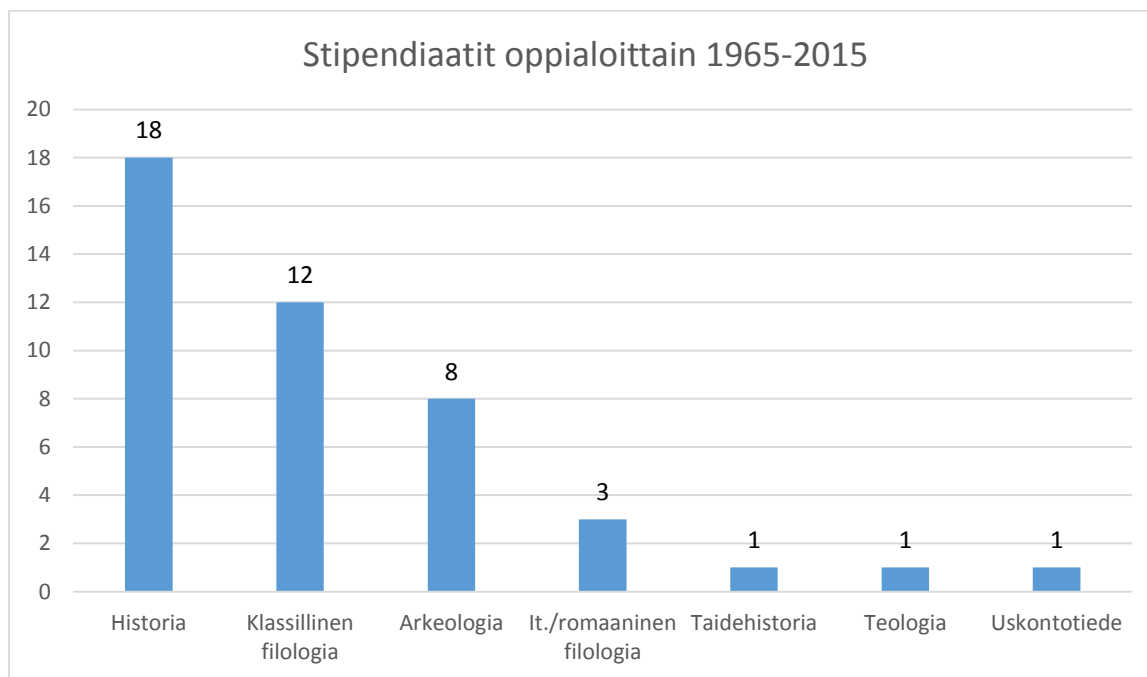
Stipendiaatit oppiaineittain

Suomen Rooman-instituutin painopistealat ovat historia (etenkin antiikin ja nytemmin keskiajan), klassilliset kielet (erityisesti latina), arkeologia ja taidehistoria. Äkkiseltään katsoen Wihurin stipendiaattien oppiainejakauma näyttää painottuvan hyvin vahvasti historian ja klassillisen filologian saralle 44 stipendiaatista peräti 35 on ollut kirjoilla näissä kahdessa oppiaineessa, muiden jäädessä yksittäisiksi edustajiksi.

Kuvio 5. Stipendiaattien oppiaineet 1965–2015.

Tilasto on kuitenkin siinä mielessä harhaanjohtava, että esimerkiksi arkeologian opiskeleminen pääaineena ei ole aina ollut mahdollista, eikä klassisen arkeologian oppituolia ole Suomessa tänäkään päivänä olemassa. Arkeologiaa opiskellaan usein nimenomaan yleisen historian tai klassillisen filologian oppiaineiden sisällä. Jos erotamme stipendiaateista selkeästi arkeologiseen tutkimukseen keskittyneet tutkimusaiheet, saamme seuraavan, hieman tasapainoisemman jaottelun.

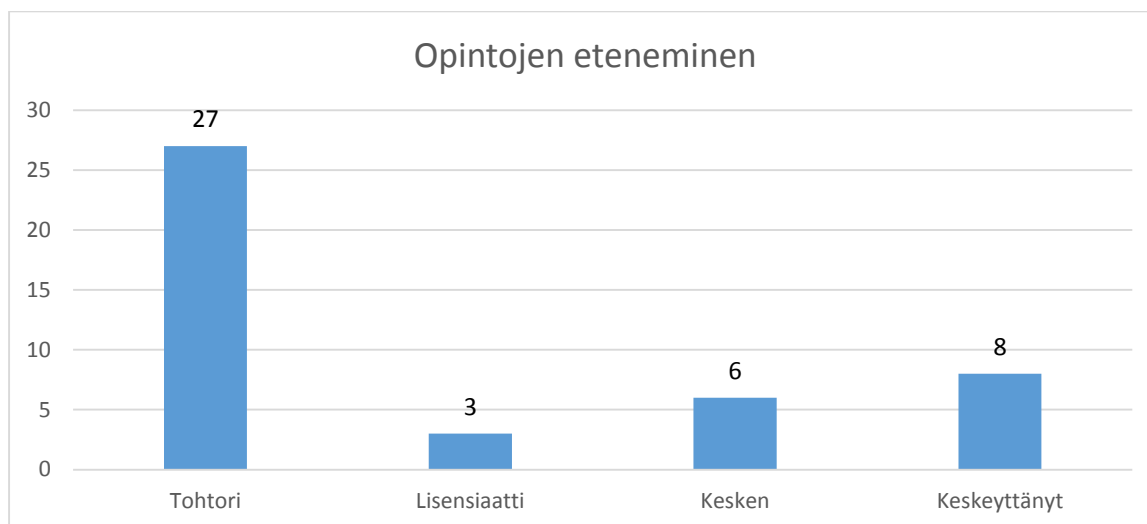
Kuvio 6. Stipendiaatit oppialoittain 1965–2015.

Myös oppialojen osalta 1990-luvun taite oli vedenjakaja. Ensimmäisen 25-vuotisjakson aikana historian ja klassillisen filologian (sekä arkeologian, jos käytämme edeltävää tarkempaa jaottelua) ohella oppiaineista oli edustettuna ainoastaan romaaninen filologia (kahtena peräkkäisenä vuonna 1980-luvun alussa yksittäisen henkilön edustamana). Tämän jälkeen vaihtelua on ollut hieman enemmän. Uusina aineina 1990-luvun alun jälkeen stipendiaattien joukossa on nähty italialainen filologia, taidehistoria, teologia ja uskontotiede (kaikki kertaalleen). Tämä heijastaa yleisemmin koko instituutin avautumista eri aloille ja siten kilpailun kasvua. On mielenkiintoista havaita, että instituutin painopistealoista muut ovat hyvin edustettuina, mutta taidehistorian saralla sekä hakemuksia että stipendin saaneita on vain vähän. Taustalla lienee ainakin osaksi suomalaisen taidehistorian tutkimuksen trendien muutos sitten Roman-instituutin perustamisen.

Opintojen eteneminen

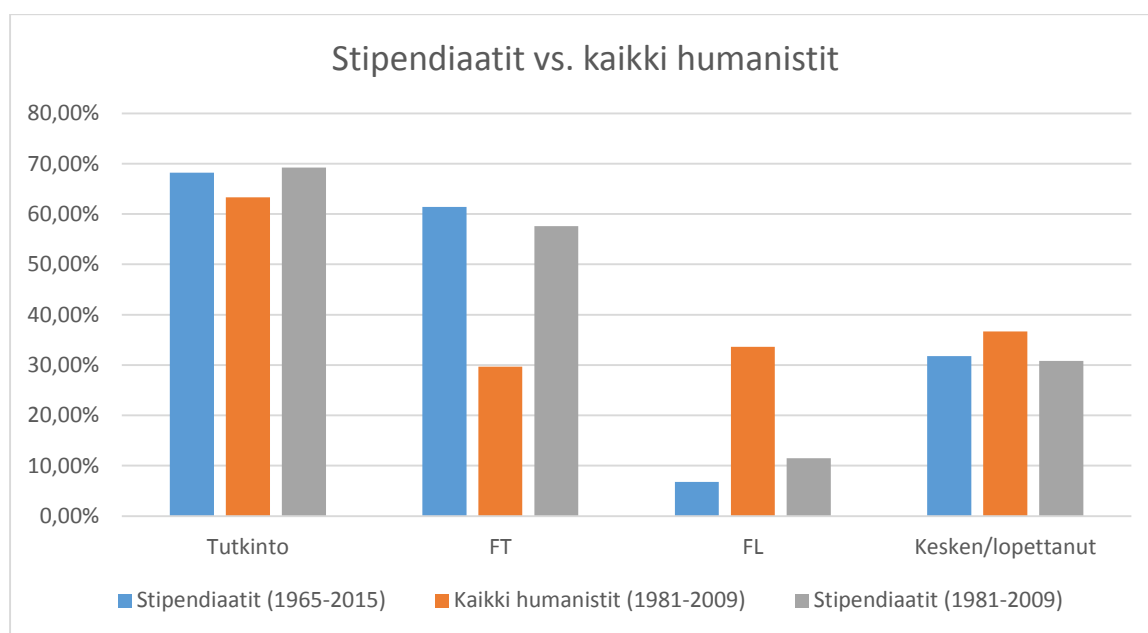
Stipendiaateista 27 on väitellyt tohtoriksi, kolmella on liseniaatin tutkinto, kuuden opinnot ovat vielä kesken ja kahdeksan on keskeyttänyt. Toisin sanoen 68,2 % stipendiaateista on vinyt opintonsa päätökseen (peräti 61,4 % filosofian tohtorina). Jos vielä väitöskirjaansa valmistelevat (ts. suuri osa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkimmäisellä puolella stipendiaatteina olleet) jätetään pois laskuista, valmistuneiden osuus on 30/38, eli n. 78,9 %. Jatko-opintojensa keskeyttäneiden määrä vaihtelee rajusti: ensimmäisen 15 vuoden aikana keskeyttäneitä ei ole

lainkaan, kun taas suurin osa, viisi kahdeksasta, sijoittuu 1990-luvulle. 1990-luvulle ajoittui myös jatko-opiskelijoiden määrän nousu, joka osaltaan selittää myös lopettaneiden osuuden kasvua.

Kuvio 7. Stipendiaattien opintojen eteneminen.

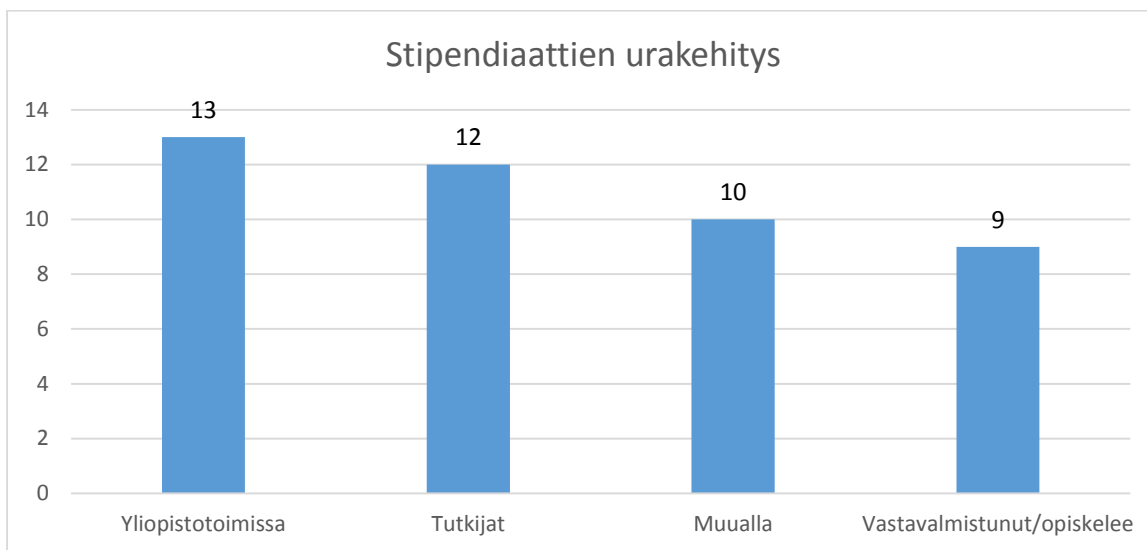
Suhteutettuna yleisesti humanististen alojen jatko-opiskelijoiden valmistumisosuuteen Wihurin stipendiaatit ovat valmistuneet keskimääräistä useammin. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) laatimien tilastojen 1981–2009 humanististen alojen opiskelija- ja tutkintomääristä laskien saamme seuraavat vertailuluvut: jatko-opiskelijoita yhteensä 6910, tutkintonsa päättäneitä 4373 (63,3 %), heistä lisensiaateiksi valmistuneita 2320 (33,6 %) ja tohtoreiksi 2053 (29,7 %), loput 2537 joko kesken tai lopettaneita. Wihurin stipendin saaneet ovat siis yleensäkin valmistuneet hieman useammin (68,2 % vs. 63,3 %), kun taas tohtoreiksi heistä on valmistunut huomattavasti suurempi osuus (61,4 % vs. 29,7 %). Jos vertaamme lukuihin vuosien 1981–2009 stipendiaatteja, osuudet eivät muutu merkittävästi (69,2 % valmistuneita, 57,6 % tohtoreita, 11,5 % lisensiaatteja, 30,8 % kesken tai lopettaneita).

Kuvio 8. Stipendiaatit (1965–2015 sekä 1981–2009) vs. humanistit yleensä (1981–2009).

Stipendiaattien urakehitys

Yli puolet stipendiaateista on päätenyt akateemiselle uralle. Ilman suoranaista vertailulukuakin tämän voidaan todeta olevan huomattavasti keskimääräistä suurempi osuus. Yliopistotoimissa on 13 ja tutkijoina 12. Reilu neljännes on siis tehnyt uransa yliopistomaailmassa professoreina, dosentteina tai lehtoreina. Noin neljännes toimii vapaina tutkijoina. Yhdeksän opiskelee edelleen tai on vasta valmistunut tohtoriksi. Yliopiston ulkopuoliselle uralle on päätenyt kymmenen henkilöä. Kaikkien entisten stipendiaattien nykyisistä toimista ei ole tarkkaa tietoa.

Kuvio 9. Stipendiaattien urakehitys.

Stipendiaatteja on päätenyt merkittäviin asemiin niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin tiedeyhteisössä. Alkuaikojen stipendiaateissa on emeritus- ja emeritaprofessoreja, kuten Heikki Solin ja Paavo Castrén sekä suomalaiselle harvinaisen kansainvälisen uran Oxfordin yliopiston professorina tehnyt Eva Margareta Steinby. Kuten todettua, mukana on myös eläköityneitä ja edelleen työskenteleviä dosentteja ja lehtoreita kotimaisista yliopistoista.

Stipendi on varsinkin alkuaikoina toiminut ensimmäisenä askeleena kansainväliselle uralle, kuten juuri Steinbyn tapauksessa. Muista esimerkiksi Ulla Rajala väitteli myöhemmin Cambridgessa ja Heini Ynnilä Oxfordissa; Samu Niskanen jatkoi post doc -tutkimuksia Oxfordissa ja Tommi Lankila jatko-opintojaan Princetonissa. Stipendi on ollut myös väylä instituutin omiin tehtäviin. Ensimmäiset kolme stipendiaattia, Unto Paananen, Heikki Solin ja Eva Margareta Steinby, vaikuttivat kaikki myöhemmin instituutin johtajina. Heistä Steinby oli johtajana kahdesti ja lisäksi stipendiaatti- ja johtajavuosiensa välissä assistenttina vuosina 1973–1977. Heidän lisäksi johtajina ovat olleet Anne Helttula ja Kaj Sandberg, joka oli myös instituutin assistenttina ennen johtajakauttaan. Instituutin historian kaikkiaan kahdestakymmenestä johtajasta viisi on ollut entisiä Wihurin stipendiaatteja. Paavo Castrén puolestaan oli Suomen Ateenan-instituutin ensimmäinen johtaja vuosina 1984–1988.

Entisistä Wihurin stipendiaateista assistentteina instituutissa ovat olleet mainittujen lisäksi Eero Jarva, Lena Talvio ja Ria Berg, joka on ollut myös instituutin lehtorina vuodesta 2012. Assistenttuuri muutettiin vuonna 2009 post doc -tutkijalle tarkoitetuksi lehtoraatiksi. Ria Bergin seuraajaksi vuodesta 2016 alkaen valittu Säätiön Institutum Romanum Finlandiae asiamies Eeva-

Maria Viitanen on myös entinen stipendiaatti. Entisistä Wihurin stipendiaateista säätiön asiamiehenä on ollut Viitasen lisäksi myös Maija Väisänen. Myös nykyinen apulaisasiamies Laura Nissin on entinen stipendiaatti. Monet instituutin omiin tehtäviin päätyneistä stipendiaateista ovat olleet useassa eri tehtävässä, kuten assistenttina ja johtajana tai assistenttina ja lehtorina. Suurin osa stipendiaateista (34) ei silti ole työskennellyt instituutin tai säätiön tehtävissä.

Analyysiä vaikuttavuudesta

Luvut kertovat - mitä?

Edellä esitetyt tilastot kertovat, kenelle Wihurin stipendi on aikojen saatossa jaettu ja minkälaisia teemoja sen turvin on tutkittu. Lisäksi hakijamäärät tarjoavat osviittaa siitä, kuinka tunnettu ja kilpailtu stipendi on eri vuosina ollut. Toisaalta luvut ovat niin pieniä, että niistä on hankala tehdä tilastollisesti merkittäviä johtopäätöksiä.

Wihurin stipendissä on kyse varsin tiukoin ehdoin määritellystä apurahasta. Stipendiaattien tieteellinen taso, hyvät valmistumisluvut ja myöhempi sijoittuminen akateemiseen maailmaan kertovat rahoituksen muodon ja tarpeen kohdanneen toisensa koko stipendin elinkaaren ajan. Hakijamäärien kasvu ja erilaisten teemojen kirjo kertovat stipendin kasvaneesta tunnettuudesta jatko-opiskelijoiden keskuudessa, mutta myös paremmiksi hioutuneista käytännöistä stipendistä tiedotettaessa. Stipendistä on etenkin 1990-luvun alun jälkeen tullut jatkuvasti halutumpi ja saavutettavampi Suomen eri yliopistoissa.

Sukupuolten tasa-arvo on toteutunut vahvasti stipendin alkuajoista saakka. Vertailulukuihin – jatko-opiskelijoitten ja valmistuneitten määriin – suhteutettuna tämä ei ole ollut aina itsestäänselvyys. Onkin helppo uskoa, että stipendi ja sen tasa-arvoinen jako ovat olleet omiaan edistämään naistutkijoiden asemaa Rooman-instituutin painopistealoilla Suomessa.

Tilastot viittaavat Wihurin stipendiaattien vieneen opintonsa päätökseen keskimääräistä tehokkaammin. Filosofian lisensiaateiksi tai tohtoreiksi valmistuneiden osuus on humanistisen alan jatko-opiskelijoiden keskiarvoon verrattuna suurempi, ja etenkin tohtoreiden osuus stipendiaattien joukossa on merkittävästi keskiarvoa suurempi.

Toisaalta tilastot eivät kuitenkaan paljasta kaikkea. Laajemmat, pitkän aikavälin vaikutukset ovat hankalasti mitattavissa ja esitettävänä lukuina tai tilastokäyriinä. Minkälainen akateeminen ja kulttuurinen merkitys on esimerkiksi professorilla Oxfordissa, Helsingissä, Turussa tai Tampereella – ja mikä on ollut Wihurin stipendin merkitys professoriksi tai muuksi akateemiseksi opettajaksi päätyneen tutkijan uralla? Koska useat stipendiaatit ovat tehneet uraa yliopistollisina opettajina, heidän – ja siten stipendin – vaikutuksensa on säteillyt parhaimmillaan laajalti ja pitkään.

Suomen Rooman-instituutille stipendillä on ollut suuri merkitys. Usea Wihurin stipendiaateista on päätenyt instituuttiin töihin: johtajaksi, lehtoriksi tai assistentiksi. Apurahan alkuvuosina stipendiaatit hoitivat käytännössä myös johtajan assistentin tointa. Suuri osa stipendiaateista on muutenkin jäänyt instituutin vaikutuspiiriin, tuoden sinne esimerkiksi omien yliopistokurssiensa myötä uusia opiskelijasukupolvia.

Wihurin stipendi on noussut vankkaan ja arvostettuun asemaan suomalaisessa humanistisessa tiedemaailmassa ylipäättään. Tästä kielii esimerkiksi stipendiaateista käytettävä ”wihuristi”-nimitys, joka on vakiintunut käyttöön myös instituutin ulkopuolella. Wihurin stipendistä ja wihuristeista voisi puhua jopa eräänlaisena ”akateemisena brändinä” *ante litteram*.

Stipendiaattien oma näkemys

Stipendin vaikuttavuutta voi tarkastella myös henkilökohtaisella ulottuvuudella, stipendiaattien itsensä kautta. Seuraavassa eritellään stipendiaattien omia kokemuksia sähköpostihaastattelujen (kts. liite 3) sekä stipendin 50-vuotisjuhlaa varten kerättyjen muistelujen kautta.

Wihurin stipendin tarjoama mahdollisuus työskennellä vuosi Roomassa oli varsinkin alkuaikoina poikkeuksellinen tilaisuus nuorelle suomalaiselle tutkijalle. Entisten stipendiaattien kertomuksissa toistuvat wihuristivuoden monet positiiviset vaikutukset. Roomassa saattoi verkostoitua kansainvälisesti, erityisesti italialaisten kollegojen kanssa, ja instituutissa tutustua suomalaisiin tieteen ja taiteen edustajiin, joita nuori jatko-opiskelija ei muuten olisi tavannut; sekä toisaalta pääsi osallistumaan instituutin kurssi- ja muuhun toimintaan. Tutkimusta pääsi tekemään Rooman monipuolisten kirjastojen äärellä aivan American Academyn ja Vatikaanin kirjastojen naapurissa. Klassilliseen arkeologiaan erikoistuneet stipendiaatit taas muistelevat lämmöllä kaivausprojekteja. Wihurin stipendi on viimeisen puolen vuosisadan aikana ollut monelle mittaamattoman tärkeä kokemus.

Entiset stipendiaatit antavat apurahasta kiittäviä arvioita: Oulun yliopiston dosentti Ulla Rajala toteaa, ”on helppo sanoa, kuinka merkittävä Wihurin stipendi oli minun uralleni. En olisi nyt tässä, pakkaamassa jälleen laukkuja matkustaakseni Tukholmaan klassillisen arkeologian tutkijan virkani yksityiskohdista ja projekteistamme keskustellakseni. En olisi suuntaamassa Volterraan, jossa minun ainakin tulisi olla, kun te juhlitte Wihurin stipendin 50. vuotta.” Samoilla linjoilla on Helsingin yliopiston emeritusprofessori Heikki Solin: ”Juuri tänä päivänä olen Vatikaanissa. Se, että olen siellä, on omalta osaltaan Wihurin stipendin ansiota. Stipendivuoteni avasi minulle Rooman aivan uudella tavalla, enkä tiedä mitä minusta oli tullut ilman sitä, ehkä keskinkertainen gresisti (kreikka oli pääaineeni FK-tutkinnossa).” Oxfordin yliopiston emerita professori Eva Margareta Steinby taas toteaa Wihurin stipendin merkityksestä: ”Roomassa työskentely on koko elämäni ajan ollut tutkimuksilleni ehdoton edellytys”. Viime vuosien wihuristeista vuonna 2012 Oxfordin yliopistosta väitellyt Heini Ynnilä taas kertoo wihuristivuoden mahdollistaneen väitöskirjansa viimeistelyn.

Koko vuoden stipendi on mahdollistanut monelle omaan työhön keskittymisen. Steinby, joka oli Roomassa jo valmiiksi stipendin saadessaan, muistelee: ”1960-luvulla olivat aloittelevaa tutkijaa tukevat säätiöt vähissä. Vuoden 1964 syksystä olin juuttunut tiilileimaprojektiin ja Roomaan, kitkuttelin kuukaudesta toiseen tietämättä, miten kauan voisin työtä jatkaa. Wihurin stipendin saaminen vuosina 1968, 1969 ja vielä 1972 oli suunnaton helpotus.” Turvattu toimeentulo on nuorelle tutkijalle harvinaista herkkua. Steinby toteaa stipendin olleen itselleen taloudellisesti merkittävä, koska ”tiesin ensimmäisen kerran, millä eläisin kokonaisen vuoden!” Toisaalta muutakin rahoitusta on käytetty jo stipendin alkuaikoina. Professori Paavo Castrén kertoo rahoittaneensa jatko-opintojaan Wihurin stipendin lisäksi Alfred Kordelinin säätiön apurahalla ja saaneensa stipendilleen jatkoa Emil Aaltosen säätiöltä sekä opetusministeriöltä. Tuoreemmista stipendiaateista Eeva-Maria Viitanen kertoo stipendiaattivuottaan edeltäneestä vuodesta: ”noin puolet vuodesta 1997 olin jo viettänyt keräämässä aineistoa väitöskirjaani varten Kordelinin säätiön sekä Villa Lanten Ystävien apurahojen turvin”. Tietysti myös muu työ on tuonut tienestejä. ”Kesälomamatkani Suomeen rahoitin toimimalla latinan alkeis- ja *pro exercitio* -opettajana Seinäjoella Etelä-Pohjanmaan kesäyliopistossa”, Castrén kertoo.

Rooman kirjastot ovat tarjonneet monille tärkeitä lähteitä. Ulla Rajala sanoo wihuristivuoden tarjonneen ”ainutlaatuisen mahdollisuuden työskennellä eri tieteellisissä kirjastoissa”. Myös Lena Talvio korostaa Rooman kirjastojen merkitystä tutkimukselleen: ”Wihurin stipendi mahdollisti minun kohdallani keskiajan latinaan kohdistuvan tutkimustyön, sillä Vatikaanin kirjasto on täysin ainutlaatuinen paikka sellaisen tekemiseen.” Instituutin remontin aikana väistötiloissa Via

Morgagnilla wihuristina ollut Eeva-Maria Viitanen kertoo: ”Instituutissa ollessa Amerikan Akatemian kirjasto oli paras ja helpoin vaihtoehto: kävelymatkan päässä miltei kaikki kirjallisuus mitä ikinä halusi, rauhallinen ja miellyttävä ympäristö. Via Morgagni sijaitsi sen sijaan Saksan arkeologisen instituutin ja Brittiläisen koulun nurkilla, joten pääasiassa työskentelin varsinkin saksalaisten isossa kirjastossa.” Amerikan akatemian kirjasto on edelleen stipendiaattien ja muiden instituutin asukkaiden suosiossa. Myös Heini Ynnilä kertoo, että mahdollisuus konsultoida kirjallisia lähteitä Roomassa vaikutti osaltaan stipendin houkuttelevuuteen. Koska hänen väitöskirjansa käsitteli Pompejin kaupunki-infrastruktuuria, myös Pompejin läheisyys oli merkittävä tekijä.

Klassillisen arkeologian tutkijoille Rooma tarjoaa tietysti ylittämättömät kaivausmahdollisuudet. Vuoden 1971 wihuristi Eeva Ruoff-Väänänen lähti kesäksi Villa Giulian etruskimuseon järjestämille kaivauksille maaseudulle. Ulla Rajala kertoo wihuristivuodestaan: ”otin myös yhteyttä Rooman La Sapienza -yliopistoon ja Etelä-Etrurian Soprintendenzaan ja pääsin työskentelemään Veiin ja Ischia di Castroon. Molemmat kaivaukset jättivät pysyvän muistijäljen”. Eeva-Maria Viitaselle ovat jääneet mieleen yhteispohjoismaiset Nemin kaivaukset Albano-vuorilla Rooman kaakkoispuolella: ”pääsin mukaan jo heti alusta alkaen eli aloitin Rooman aikani jo kesäkuussa 1998. Kun kohteena oli roomalainen huvila Rooman lähialueella, niin olin todella onnekas päästessäni mukaan jo väitöskirjatyöni alkuvaiheessa! Kesällä 1999 töitä jatkettiin ja silloin pääsin johtamaan omaa kaivausalueutta huvilan pohjoispäässä – kylpylän takaseinän ulkopuolella kaivettu kuoppa N on edelleen yksi oman kenttäurani kannalta merkittävimpiä, sillä sen kohdalla sai todella odottaa viimeiseen hetkeen saakka ennen kuin tulkintapalapelin palaset loksahdivat kohdalleen.” Oman tutkimuksen kannalta Viitaselle oli tietysti tärkeää päästä myös tutkimusalueelleen Rooman esikaupunkialueille kehätien, Grande Raccordo Anularen taakse.

Kuten muutkin instituutin asukkaat, wihuristit muistelevat lämmöllä Roomassa tapahtuneita kohtaamisia. Heini Ynnilä toteaa: ”Roomassa tuli luotuja kontakteja niin Villa Lanten sisällä kuin ulkopuolellakin kansainvälisessä kontekstissa – eli hyvä paikka verkostoitua.” Ulla Rajala toteaa, että wihuristina saattoi ”osallistua sekä kansainvälisten instituuttien ja italialaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten tapahtumiin ja opetukseen. Itse olin aktiivinen ja wihuristi-aikanani kykenin seuraamaan The Restudy of the South Etruria Project -keramiikkaspesialistien työtä ja itse opin erottamaan etruskikeramiikkaa. Tuolta ajalta tunnen Marco Rendelin, Francesco di Gennaron, Helga di Giuseppen ja Roberta Cascinon. – Eikä suomalaisten tutkijoiden ja Roomassa asujien kanssa oleminen ollut yhtään sen vähäpätöisempää. Wihuristi-aikanani esimerkiksi Katariina Mustakallio toi opiskelijoitaan Roomaan, joita sitten opastin ympäri Villa Giulian etruskimuseota.” Myös Eeva-Maria Viitanen kiittää muiden instituuttien ja italialaisten yliopistojen opetustarjontaa: ”Rooman yliopistot ja instituutit tarjoavat tietysti myös uskomattoman kirjon erilaisia konferensseja, seminaareja jne., joihin osallistuminen keskeytti aineiston keräämisen miellyttävällä tavalla.” Samoilla linjoilla on myös Lena Talvio: ”Roomassa loin myös kontakteja italialaisiin alan tutkijoihin ja seurasin kansainvälisiä kongresseja ja kollokvioita, joista oli minulle suurta hyötyä”. Vaihtuvasta väestä on muutenkin hyötyä: ”Kun tapaa paljon ihmisiä, joille pitää nopeasti esitellä työnsä niin kasvaa tutkijana”, Heini Ynnilä toteaa.

Kuten sanottua, alkuaikoina Wihurin stipendiaatti toimi tieteellisenä sihteerinä tai assistenttina ja oli merkittävä osa instituutin tieteellistä henkilökuntaa. ”Wihuristi toimi instituutin assistenttina ja järjesti kurssien osanottajille museokäyntejä ja retkiä”, kertoo Eeva Ruoff-Väänänen. Nykyisin kurssien opetuksesta vastaavat pääasiassa instituutin johtaja ja lehtori, mutta wihuristi voi edelleen osallistua opetukseen opastamalla kurssilaisia retkillä ja esittelemällä omaa työtään.

Monelle wihuristille instituutti ja Rooma ovat olleet ennestään tuttuja. ”Saapuminen Wihuristiksi Roomaan vuonna 1998 oli jo kuin olisi kotiin tullut. Ensimmäisen kerran olin asunut Villa Lantessa antiikintutkimuksen johdantokurssilla keväällä 1988 ja sen jälkeen ollut Roomassa kaivauksilla 1992 sekä tieteellisellä kurssilla 1993”, kertoo Eeva-Maria Viitanen. Samaa sanoo myös Eeva Ruoff-Väänänen: ”Rooma ja Villa Lante olivat minulle jo tuttuja Wihurikauteni alkaessa vuoden 1971

tammikuussa. Olin opiskellut Rooman yliopistossa edellisenä syksynä Italian valtion myöntämän stipendin turvin. Olin ollut myös Villa Lantessa Prof. Patrick Bruunin kolme kuukautta kestäneellä etruskikurssilla vuoden 1967 keväällä.” Toisaalta stipendiä on haettu myös täysin instituutin ulkopuolelta. Esimerkiksi Pauli Sivonen kertoo, ettei ollut edes käynyt instituutissa ennen stipendiaattivuottaan.

Rakel Wihurin henkilökohtainen läsnäolo näkyy monen alkuvuosien stipendiaattien muisteluksissa. Paavo Castrén kertoo Rakel Wihurin käyneen Roomassa lähes vuosittain. Niin Castrén, Steinby kuin Ruoffkin kertovat, että tuolloin wihuristin tehtäviin kuului toimia Rakel Wihurin oppaana, tulkkina ja rahastonhoitajana nähtävyyksissä, ravintoloissa ja kaupoissa. Kyse ei ollut pelkästä oppaana toimimisesta vaan henkilökohtainen suhde tutkimuksen rahoittajaan kannusti ahkeroimaan. Eva Margareta Steinby kertoo: ”kun *Lateres signati Ostienses* -edition ensimmäinen osa ilmestyi, halusin kantaa sen Rakel Wihurille näyttääkseni, että apuraha tuotti tuloksia”.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Helsinki, Kansallisarkisto

Säätiö Institutum Romanum Finlandiae

Hallituksen pöytäkirjat 1965–2015.

Helsinki, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

Humanistisen alan opiskelijat 1981–2009.

Rooma, Suomen Rooman-instituutin arkisto

Paavo Castrénin ”Rooman ja Ateenan instituuttimme vaikutus Suomen antiikintutkimuksen kehitykseen” -projektia varten tekemä kooste Suomen Rooman-instituutin johtajien kirjeenvaihdosta.

Wihuristien haastattelut

Eva Margareta Steinby.

Lena Talvio.

Heini Ynnilä.

Wihurin stipendin 50-vuotisjuhlaa varten kerätyt muistot

Castrén, Paavo ”Wihuristi-Paavon muistelmat”.

Rajala, Ulla ”Mitä Wihuristius 1997–1998 merkitsi minulle?”

Ruoff-Väänänen, Eeva ”Wihurin stipendiaattina Roomassa vuonna 1971”.

Steinby, Eva Margareta ”Rakel Wihuri – wihuristin muistikuvia”.

Viitanen, Eeva-Maria ” Wihuristina 1998–1999: remonttia paossa”.

Painetut lähteet

Jenny ja Antti Wihurin rahaston säännöt, 1942, muutettu 1971.

<http://wihurinrahasto.fi/saatio/saannot/> viitattu 18.12.2015.

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Tieteen ja teknologian henkilövoimavarat*. Liitekuvio 2.

Tutkijakoulutusasteen tutkinnot sukupuolen mukaan vuosina 1992 – 2010. Helsinki:

Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tthv/2010/tthv_2010_2012-03-22_kuv_002_fi.html

viitattu: 18.12.2015.

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Yliopistokoulutus Yliopisto-Opiskelijat 2005, Yliopistojen opiskelijat vuosina 1985-2005*. Helsinki: Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/til/yop/2005/01/yop_2005_01_2006-04-19_tau_004.html viitattu: 18.12.2015.

Säätiön Institutum Romanum Finlandiae säännöt, 2006 <http://irfrome.org/saatio/saannot/> viitattu 18.12.2015.

Kirjallisuus

Rahamuseon rahanarvolaskuri, Helsinki, Suomen pankin rahamuseo

<http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN> viitattu 18.12.2015.

Suvikumpu, Liisa; Tikka, Päivi; Saukkonen, Pasi, 2014, *Vaikuttava säätiö*, Helsinki, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry.

Setälä, Päivi, 1994, ”Helsingin ”konttorin” asiamiehenä” teoksessa *Näköala. Suomen Rooman-instituutti Villa Lantessa 1954–1994*, Aulikki Litzen (toim.), Helsinki, Villa Lanten ystävät ry, Säätiö Institutum Romanum Finlandiae, s. 20–26.

Setälä, Päivi ja Suvikumpu, Liisa, 2004, ”Suomen Rooman instituutti – kansallinen suurprojekti” teoksessa *Villa Lante Suomen Rooman Instituutti 1954–2004*, Päivi Setälä, Liisa Suvikumpu, Juha Sihvola, Timo Keinänen, Helsinki, Wsoy, s. 18–202.

Liitteet

Liite 1. Wihurin stipendiaatit 1965–2015

- 1965 **Unto Paananen** (†2009) (HY, Klassillinen filologia)
”Sallustiuksen kirjoitusten sosiaalinen tausta”
- 1966 **Heikki Solin** (HY, Klassillinen filologia)
”Kreikkalaisperäisten nimien problematiikka Roomassa”
- 1967 **Eva Margareta Steinby** (HY, Yleinen historia)
”Antiikin roomalaisten leimojen signumit ja koristekuviot”
- 1968 **Eva Margareta Steinby**
- 1969 **Paavo Castrén** (HY, Klassillinen filologia)
”Pompejin väestörakenne piirtokirjoitusmateriaalin pohjalta”
- 1970 **Paavo Castrén**
- 1971 **Eeva Ruoff(-Väänänen)** (HY, Yleinen historia)
”Rooman tasavallan aikaisen praefectura-laitoksen kehitys Italiassa”
- 1972 **Eva Margareta Steinby**
- 1973 **Anne Helttula** (HY, Klassillinen filologia)
”Historioitsija Jordaneksen kaasussyntaksi”
- 1974 **Anne Helttula**
- 1975 **Maija Väisänen** (HY, Suomen ja yleinen historia)
”Gens Ulpian levinneisyys ja sosiaalinen rakenne”
- 1976 **Eero Jarva** (Oulun yliopisto, Yleinen historia)
”Kreikkalaisten aseistus arkaaisella kaudella maljakkomaalausten mukaan”
- 1977 **Maija Väisänen**
- 1978 **Aino Katermaa** (Tampereen yliopisto, Yleinen historia)
”Rooman keskiaikaiset tornitalot”
- 1979 **Aino Katermaa**
- 1979 **Juhani Sarsila** (Jyväskylän yliopisto, Yleinen historia)
”Some aspects of the concept of Virtus in roman literature until Livy”
- 1980 **Eero Jarva** (6 kk)
- 1980 **Jarmo Pankamaa** (6 kk) (HY, Yleinen historia)
”Rauhankäsitys Marsilius Padovalaisen *Scientia Politicassa*”

- 1981 **Jarmo Pankamaa**
- 1982 **Lena Talvio** (HY, Romaaninen filologia)
”Jean de Limogesin *Morale Somnium Pharaonis*”
- 1983 **Lena Talvio**
- 1984 **Anja-Inkeri Lehtinen** (HY, Yleinen historia)
”Keskiaikainen kodikologia ja kontradiktio keskiajan filosofiassa”
- 1985 **Anja-Inkeri Lehtinen**
- 1986 **Heikki Mikkeli** (6 kk) (HY, Yleinen historia)
”Aristoteleen tieteiden hierarkia 1500-luvun yliopistomiljöössä”
- 1986 **Agneta Ahlqvist** (6 kk) (HY, Yleinen historia)
”Kejsarikonografin in den fornkristna monumentalkonsten”
- 1987 **Agneta Ahlqvist**
- 1988 **Timo Sironen** (HY, Klassillinen filologia)
”Kieliolosuhteet Etelä-Italiassa n. 400–89 e.Kr.”
- 1989 **Anneli Luhtala** (HY, Klassillinen filologia)
”Apollonius Dyskoloksen ja Priskianuksen teoksiin pohjautuvan transitiivisuus-käsitteen siirtyminen keskiaikaisiin kielioppeihin”
- 1990 **Pasi Ojala** (Tampereen yliopisto, Yleinen historia)
”Ostian klienttijärjestelmä antiikin aikana”
- 1991 **Sari Mattero** (HY, Klassillinen filologia)
”Genius-käsite roomalaisessa uskonnossa”
- 1992–1993 **Kaj Sandberg** (Åbo Akademi, Allmän historia)
”Romerska folkförsamlingarnas legislativa kompetens under republikansk tid”
- 1993–1994 **Maija Tuomikoski** (Jyväskylän yliopisto, Yleinen historia)
”Lombardialaiset valistusmiehet moralisteina”
- 1994–1995 **Heikki Saros** (HY, Taidehistoria)
”1200-1400-lukujen italialaiset hartauskuvat ja kuvakulttuuri”
- 1995–1996 **Janne Ikäheimo** (Oulun yliopisto, Yleinen historia)
”Regional cookware of the Palatine East excavations”
- 1996–1997 **Pauli Sivonen** (HY, Yleinen historia)
”Gallialaisten identiteetti myöhäisantiikin aikana”
- 1997–1998 **Ulla Rajala** (Turun yliopisto, Suomalainen ja vertaileva arkeologia)
”GIS-sovellukset varhaisen Rooman, Latiumin ja Etelä-Etrurian maankäytön ja asutusrakenteen tutkimuksessa”

- 1998–1999 **Eeva-Maria Viitanen** (HY, Arkeologia)
 ”Rooman itäpuolisen maaseudun antiikinaikaiset villat”
- 1999–2000 **Ulla Lehtonen** (HY, Uskontotiede)
 ”The Encounter of Religions in Ancient Rome: Place, People, and Gods”
- 2000–2001 **Ria Berg** (HY, Klassillinen filologia)
 ”Naisten esinekontekstit Pompejissa”
- 2001–2002 **Janne Pölönen** (Oulun yliopisto, Yleinen historia)
 ”Justinianuksen *Digestan* yhteiskunnallinen edustavuus”
- 2002–2003 **Meri Vuohu** (Tampereen yliopisto, Yleinen historia)
 ”Italialaiset renessanssikaupungit ympäristön terveellisyyden kehittäjinä”
- 2003–2004 **Teemu Immonen** (HY, Yleinen historia)
 ”Erakkomunkkius Italiassa ensimmäisen ja toisen kristillisen vuosituhannen vaihteessa”
- 2004–2005 **Samu Niskanen** (HY, Yleinen historia)
 ”The Evolution and the distribution of the Letter-Collection of Saint Anselm”
- 2005–2006 **Jesse Keskiaho** (HY, Yleinen historia)
 ”Ecclesiastical Ideas Regarding the Nature, Use and Interpretation of Dreams and Visions in Early Medieval Western Europe”
- 2006–2007 **Ulla Di Mariano** (ent. Laitakari) (Turun yliopisto, Klassillinen filologia)
 ”Detecting ”African Varro” from Fragments. The Lost Works of Juba II”
- 2007–2008 **Milla Bergström** (HY, Teologia)
 ”Relations between the Vatican and Poland during the Pontificate of Pope Pius XI, 1922-1939”
- 2008–2009 **Miikka Tamminen** (Tampereen yliopisto, Yleinen historia)
 ”Crucesignatus et Crucesignandos. The Constuction of Crusading Orthodoxy in the Crusade Model Sermons of the 13th Century”
- 2009–2010 **Laura Nissin** (ent. Nissinen) (HY, Klassillinen filologia)
 ”Cubiculi et lectuli operta prodentur - Sleeping areas and sleeping arrangements in the Roman house”
- 2010–2011 **Heini Ynnilä** (University of Oxford, Classical, Ancient Mediterranean and Near Eastern Studies and Archaeology)
 ”Insula IX.3 in Pompeii - a unit of urban life”
- 2011–2012 **Timo Korkiakangas** (HY, Klassillinen filologia)
 ”Subject Case in the Latin of Tuscan Charters of the 8th and 9th Centuries”
- 2012–2013 **Riikka Ala-Risku** (HY, Italialainen filologia)

”Monikielisyys nykyitalialaisessa kertomakirjallisuudessa”

2013–2014 **Tommi Lankila** (3 kk) (HY, Klassillinen filologia)

”The ‘Saracens’ in Italy in the Early Middle Ages: Contacts between the Arab Islamic World and Italy from the 7th to the 11th Century”

2013–2014 **Miikka Kuha** (9 kk) (Jyväskylän yliopisto, Romaaninen filologia)

”Ensieditio Benintendi de' Ravagnanin (1318–1365) kirjoittamasta latinankielisestä Venetsian historiasta (*Chronica Venetiarum*)”

2014–2015 **Marko Halonen** (HY, Yleinen historia)

”Pohjoismaisten keskiaikaisten kalenterien tutkiminen stemmatologisin ja tietokoneavusteisin metodein”

2015–2016 **Laura Aho** (Turun yliopisto, Klassillinen filologia)

”Uskonnolliset dedikaatiot (antiikin jumalille omistetut kiitoslahjoihin liittyvät piirtokirjoitukset)”

Liite 2. Apurahasummien kehitys

Vuosi	Markkaa	Euroa	Summa nykyrahassa
2015		25 000	
2014		25 000	24 930
2013		25 000	25 160
2012		25 000	25 610
2011		25 000	26 240
2010		21 000	22 810
2009		21 000	23 090
2008		20 000	21 990
2007		20 000	22 890
2006		20 000	23 450
2005		20 000	23 870
2004		17 000	20 460
2003		17 000	20 500
2002		17 000	20 680
2001	85 000		17 660
2000	85 000		18 120
1999	85 000		18 730
1998	85 000		18 950
1997	85 000		19 210
1996	85 000		19 450
1995	85 000		19 560
1994	85 000		19 760
1993	85 000		19 970
1992	85 000		20 390
1991	85 000		20 920
1990	80 000		20 500
1989	75 000		20 390
1988	70 000		20 290
1987	65 000		19 760
1986	60 000		18 910

1985	55 000		17 960
1984	50 000		17 280
1983	45 000		16 640
1982	42 000		16 860
1981	40 000		17 550
1980	34 000		18 640
1979	30 000		16 450
1978	26 000		15 290
1977	23 000		14 560
1976	20 000		14 260
1975	20 000		16 310
1974	18 000		17 280
1973	15 000		16 910
1972	15 000		18 890
1971	15 000		20 240
1970	15 000		21 550
1969	13 000		19 200
1968	13 000		19 630
1967	10 000		16 370
1966			(17 300)
1965			(17 980)
1964	30 000		56 520 (18 840)
yhteensä			1 027 640

Liite 3. Sähköpostihaastattelut

Eva Margareta Steinby

Kertoisitko lyhyesti itsestäsi, urastasi ja nykyisestä työstäsi?

Osallistuin Jaakko Suolahden kurssiin v. 1963, sitten hänen tiilileimoja tutkivaan työryhmäänsä (Lateres signati Ostienses I-II ilmestyi vv. 1978-79). Wihuristi vv. 1967, 1968, 1972. IRF:n assistentti 1973-77, johtaja 1979.82 ja 1992-94, sillä välin Suomen Akatemian tutkija. University of Oxford, roomalaisen arkeologian professori 1994-2004.

Miten päädyit aikoinaan hakemaan Wihurin stipendiä?

Asuin Roomassa, tieto siihen aikaan ainoasta minulle sopivasta suuremmasta apurahasta tuli instituutista.

Miten arvioit stipendiaattivuoden vaikuttaneen väitöskirjatutkimuksesi edistymiseen?

Roomassa työskentely on koko elämäni ajan ollut tutkimuksilleni ehdoton edellytys.

Oliko jokin stipendissä erityisen tärkeää? Taattu toimeentulo tietysti! Tiesin ensimmäisen kerran millä eläisin kokonaisen vuoden!, Roomassa oleskelu (vrt. edellä), kontaktit (italialaiset kontaktit sai luoda itse; ilman niitä ei tutkimuksesta olisi tullut mitään), jokin muu?

Onko Roomassa vietetty vuosi vaikuttanut uraasi jälkeenpäin, jos on, miten?

Vrt. edellä. Olen asunut Roomassa yhteensä yli 30 vuotta.

Näkyykö wihuristivuosi tavalla tai toisella nykyisessä työssäsi, jos näky, miten?

Eläkkeelle päästyäni olen vähitellen julkaissut professorin työtaakan takia kesken jääneitä töitä. Viimeinen on, ei aivan sattumalta, paluu roomalaisiin tiilileimoihin: uusi editio kaikista Keski-Italian leimoista (joka julkaistaan digitaalisena IRF:n verkkosivuilla).

Pauli Sivonen

Kertoisitko lyhyesti itsestäsi, urastasi ja nykyisestä työstäsi?

Olen Serlachius-museoiden johtaja Mäntässä. Ollut Serlachiuksella töissä vuodesta 2000. Vastuullani on kaksi museota: Serlachius-museo Gösta, joka on taidemuseo, ja Serlachius-museo Gustaf, joka on elämyksellinen tarinoita kertova kulttuurihistoriallinen museo.

Oikeastaan minusta piti tulla antiikintutkija. valmistuin Helsingin yliopiston historian laitokselta maisteriksi -92 ja liseniaatiksi -97. Tutkin myöhäisantiikin gallialaisten sosiaalisia identiteettejä, erityisesti viranhoidon ja roomalaisen identiteetin suhdetta.

Ajaufuin kuitenkin myös muihin töihin. Ratkaisevaa taisi olla se, että menin 1995 töihin tiedekeskus Heurekaan. Olin siellä kolme pitkää jaksoa vuoteen 2000 mennessä. Välillä jatkoin tutkimuksen parissa, tuohon väliinhän sattuu myös Wihuri-jaksoni kesästä -96 kesään -97. Heurekassa suunnittelin näyttelyitä. Viimeinen projekti siellä oli Expo 2000 Hannoverin - maailmännäyttelyn Suomen paviljongin näyttelyn sisältösuunnittelu ja projektipäällikköys. Näyttelyn valmistuttua siirryin Finpron palvelukseen ja vietin hieman yli puoli vuotta Hannoverissa näyttelyjohtajana.

Sieltä minut head huntattiin töihin tänne Mänttään. Ensin perustin Gustaf-museon, 2008 vastuulleni tuli myös taidemuseo.

Jatkoin sinnikkäästi myös tutkimustani ja väittelin Jyväskylän yliopistossa tohtoriksi 2000-luvun alkupuolella, en nyt muista minä vuonna.

Nykyisin olen töissä myös Euroopan Unionissa. Kuulun paneliin joka arvioi eri Euroopan maiden kulttuuripääkaupunkihakemuksia. Vietän vuodesta noin kuukauden eri puolilla Eurooppaa tämän vuoksi.

Miten päädyit aikoinaan hakemaan Wihurin stipendiä?

Se tuli hakuun ja ajattelin että koitetaanpa. En ollut koskaan ollut Lantessa aiemmin, en minkäänlaisella kurssilla tai edes käymässä.

Miten arvioit stipendiaattivuoden vaikuttaneen väitöskirjatutkimuksesi edistymiseen?

Ilman muuta suotuisasti. Wihuristipendissä on se hyvä, että saa keskittyä täysipäiväisesti tutkimukseen. Rooma kaupunkina oli inspiroiva tietysti. Tutustuin aika moniin kiinnostaviin tutkijoihin. Käytännössä kirjoitin lisurini Roomassa, pari lukua taisi jäädä viimeisteltäväksi Suomessa.

Oliko jokin stipendissä erityisen tärkeää? Taattu toimeentulo, Roomassa oleskelu, kontaktit, jokin muu?

Kaikki nämä varmaankin yhdessä. Tietysti irrottautuminen normaalista arjesta vaikutti, pystyi keskittymään. Toisaalta ongelmana oli, että kun Lanteen koko ajan tuli lyhyille jaksoille väkeä, Wihuristi joutui aika paljon olemaan turistioppaana. No eihän sitä tietysti olisi tarvinnut, mutta mutta. Nämä sosiaalisen elämän puolet ovat jääneet mieleen kyllä ihan hyvänä juttuna.

Onko Roomassa vietetty vuosi vaikuttanut uraasi jälkeempään, jos on, miten?

Varmaankin tietynlainen itsenäistyminen ainakin tuosta vuodesta seurasi. Että pärjää ulkomailla, vieraisissa tutkimusyhteisöissä, osaa tehdä työnsä jne.

Näkykö wihuristivuosi tavalla tai toisella nykyisessä työssäsi, jos näkyy, miten?

No ei oikeastaan. Tämä duuni on aika kaukana antiikintutkimuksesta.

Heini Ynnilä

Kertoisitko lyhyesti itsestäsi, urastasi ja nykyisestä työstäsi?

Olen arkeologi, väitellyt Oxfordin yliopistossa v. 2012 aiheena Pompejin kaupunki-infrastruktuuri. Tätä ennen opiskelin maisteriksi Helsingin yliopistossa. Olen ollut Helsingin yliopiston kahdessa kansainvälisessä projektissa, jotka ovat tutkineet klassillista maailmaa ja vieneet mukanaan maailmalle. Nyt olen tutkijana arkkitehtitoimisto ark-byroossa, joka on kulttuuriympäristöön erikoistunut konsulttitoimisto. Vastaan arkeologisten tutkimusten suunnittelusta ja toteutuksesta. Eli olen palanut Suomeen ja suomen arkeologiaan.

Miten päädyit aikoinaan hakemaan Wihurin stipendiä?

Halusin viimeistellä väitöskirjani paikassa, jossa voin täysin keskittyä työhön ja ennen kaikkea tarkastaa jo aiemmin Roomassa konsultoimiani kirjallisia lähteitä ja olla suht lähellä tutkimuskohdettani Pompejia, jossa Wihurivuoden aikana kävin.

Miten arvioit stipendiaattivuoden vaikuttaneen väitöskirjatutkimuksesi edistymiseen?

Merkittävä. Sain sen viimeisteltyä.

Oliko jokin stipendissä erityisen tärkeää? Taattu toimeentulo, Roomassa oleskelu, kontaktit, jokin muu?

Roomassa tuli luotuja kontakteja niin Villa Lanten sisällä kuin ulkopuolellakin kansainvälisessä kontekstissa. Osaa niistä on pidetty edelleen yllä. Eli hyvä paikka verkostoitua. Ja kun tapaa paljon ihmisiä joille pitää nopeasti esitellä työnsä niin kasvaa tutkijana.

Onko Roomassa vietetty vuosi vaikuttanut uraasi jälkeensä, jos on, miten?

Se että sain väitöskirjan tehtyä on mahdollistanut uudet urakuviot. Lasken Wihuristivuoden meriitiksi cv:ssä.

Näkykö wihuristivuosi tavalla tai toisella nykyisessä työssäsi, jos näky, miten?

Ehkä siitä että tunnen Roomaa on ollut jotain hyötyä.

Lena Talvio

Olen opiskellut Helsingin yliopistossa latinaa, ranskaa ja italiaa, joista kaikista minulla on laudatur/syventävät opinnot. Olen myös opiskellut approbaturin verran klassillista kreikkaa, arabiaa, taidehistoriaa ja arkeologiaa sekä cum lauden verran vertailevaa indoeurooppalaista kielentutkimusta (persian linja).

Olin Wihurin stipendiaattina vuosina 1982–1983 ja heti sen jälkeen Suomen Rooman Instituutin assistenttina vuosina 1983–1986. Keväällä 1986 sain myös valmiiksi keskiajan latinaan liittyvän lisensiaatintyöni, jota olin tullut valmistelemaan Roomaan. Sen aiheena on 1200-luvulla vaikuttaneen Johannes Lemovicensuksen (Jean de Limoges) Fürstenspiegel, Morale Sompniium Pharaonis, kuvitteellinen kirjeenvaihto faraon ja Joosefin välillä (sic), joka on samalla opas hallitsemisen taitoon.

1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa hoidin erilaisia opetustehtäviä Helsingin yliopiston Klassillisen filologian laitoksella. Suomen Akatemian projektitutkijana olin vuosina 1991–1994. Tämän niin ikään keskiajan latinaan sekä keskiajalla latinasta romaanisiin kieliin tehtyihin käännöksiin liittyvän projektin myötä siirryin Romaanisten kielten laitokselle, jossa sittemmin hoidin myös opetustehtäviä. Toimin mm. ranskan kääntäjälinjan lehtorina vuosina 1995–1998, italialaisen filologian assistenttina vuosina 1998–2004 ja ranskan kääntäjälinjan yliopistonlehtorina vuosina 2008–2009.

Olin hakenut useita, sekä ranskan että italian, virkoja 1990–2010-luvuilla, mutta ne oli akateemisen maailman tunnetun suosikkijärjestelmän mukaisesti aina jaettu niin sanotusti sopivammille (viran saajien pätevyydestä ei suoraan sanoen aina ollut varmuutta), joten siirryin vuonna 2009 päätoimiseksi kääntäjäksi. Käännöstitä olin tehnyt kaiken aikaa, jo 1970-luvulta lähtien, erilaisia asiatekstejä, elokuvia ja kirjoja. Koska en milloinkaan saanut muita kuin määräaikaista virkoja tai tuntiopetusta, tämä oli välttämätöntäkin.

On selvää, että Wihurin stipendi mahdollisti minun kohdallani keskiajan latinaan kohdistuvan tutkimustyön, sillä Vatikaanin kirjasto on täysin ainutlaatuinen paikka sellaisen tekemiseen. Roomassa loin myös kontakteja italialaisiin alan tutkijoihin ja seurasin kansainvälisiä kongresseja ja kollokvioita, joista oli minulle suurta hyötyä. Villa Lanten assistenttina jatkaminen luonnollisesti vain paransi mahdollisuuksiani, koska sain lisäaikaa kolme vuotta. Keskiajan tutkimuksessa yksi vuosi on hyvin vähän, jo senkin takia, ettei Suomessa ollut mahdollisuutta todella keskittyä opinnoissa keskiaikaan, sillä sen alan opetusta ei juuri ollut.

Koska viransijaisuuksia (viroista puhumattakaan) ei Klassillisen filologian laitoksella ollut 1980–1990-lukujen taitteessa juuri edes haettavina ja koska alkuperäinen pääaineeni oli ranska (siis romaaninen filologia, silloiselta viralliselta nimeltään), tuntui virkojen hakeminen Romaanisten

kielten laitokselta hyvältä vaihtoehdolta. Hoidinkin tuolloin useita määräaikaisuuksia sekä Kielikeskuksessa että laitoksella.

Samalla jatkoin väitöskirjatyötäni lisensiaatintyöni pohjalta. Vuosituhannen vaihteessa jouduin kuitenkin eri syistä (mm. mieheni ennenaikaisen kuoleman ja siitä seuranneiden erilaisten ongelmien vuoksi) käytännössä lähes keskeyttämään Johannes Lemovicensikseen liittyvän tutkimukseni. Romaanisten kielten laitoksella minun edellytettiin jossain vaiheessa myös vaihtavan tutkimusaihetta. Lopputuloksena minulla on kaksi keskeneräistä väitöskirjatyötä, joista olen nyttemmin, kun en enää olekääntäjäksi. Käännöstöitä olin tehnyt kaiken aikaa, jo 1970-luvulta lähtien, erilaisia asiatekstejä, elokuvia ja kirjoja. Koska en milloinkaan saanut muita kuin määräaikaisia virkoja tai tuntiopetusta, tämä oli välttämätöntäkin.

On selvää, että Wihurin stipendi mahdollisti minun kohdallani keskiajan latinaan kohdistuvan tutkimustyön, sillä Vatikaanin kirjasto on täysin ainutlaatuinen paikka sellaisen tekemiseen. Roomassa loin myös kontakteja italialaisiin alan tutkijoihin ja seurasin kansainvälisiä kongresseja ja kollokvioita, joista oli minulle suurta hyötyä. Villa Lanten assistenttina jatkaminen luonnollisesti vain paransi mahdollisuuksiani, koska sain lisäaikaa kolme vuotta. Keskiajan tutkimuksessa yksi vuosi on hyvin vähän, jo senkin takia, ettei Suomessa ollut mahdollisuutta todella keskittyä opinnoissa keskiaikaan, sillä sen alan opetusta ei juuri ollut.

Koska viransijaisuuksia (viroista puhumattakaan) ei Klassillisen filologian laitoksella ollut 1980–1990-lukujen taitteessa juuri edes haettavina ja koska alkuperäinen pääaineeni oli ranska (siis romaaninen filologia, silloiselta viralliselta nimeltään), tuntui virkojen hakeminen Romaanisten kielten laitokselta hyvältä vaihtoehdolta. Hoidinkin tuolloin useita määräaikaisuuksia sekä Kielikeskuksessa että laitoksella.

Samalla jatkoin väitöskirjatyötäni lisensiaatintyöni pohjalta. Vuosituhannen vaihteessa jouduin kuitenkin eri syistä (mm. mieheni ennenaikaisen kuoleman ja siitä seuranneiden erilaisten ongelmien vuoksi) käytännössä lähes keskeyttämään Johannes Lemovicensikseen liittyvän tutkimukseni. Romaanisten kielten laitoksella minun edellytettiin jossain vaiheessa myös vaihtavan tutkimusaihetta. Lopputuloksena minulla on kaksi keskeneräistä väitöskirjatyötä, joista olen nyttemmin, kun en enää ole yliopistossa töissä, valinnut alkuperäisen ja olen siis viimein saattamassa loppuun Roomassa muinoin aloittamaani tutkimusta.

Toki Wihuri-vuosi ja koko tuo sen jälkeinen, siis yhteensä neljän vuoden pituinen aika, on ollut minulle monessa suhteessa merkittävä. Minulla oli onnea saada olla Roomassa, ja vaikka Fortuna sittemmin muuttui minulle ylen ynseäksi, olen tuosta mahdollisuudesta yhä kiitollinen.

Työssäni kääntäjänä olen siitä luonnollisesti myöskin hyötynyt. Olen kääntänyt koko joukon Italian kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä teoksia ja artikkeleita sekä kaunokirjallisuutta. Tieteen kannalta tärkein käännökseni on epäilemättä vuonna 2011 Hollo-palkinnolla palkittu Paolo Rossin Modernin tieteen synty Euroopassa (Vastapaino, 2010) (joskin joku saattaa arvostaa enemmän Antoine de Saint-Exupéryn Pikku Prinssin uutta suomennostani, Finn Lectura, 2015).

Porvoossa 16.12.2015

Lena Talvio